GUSTAV BANG

DEN SOCIALISTISKE FREMTIDSSTAT

SFA-89 2016

GUSTAV BANG

DEN SOCIALISTISKE FREMTIDSSTAT

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1903

Digitaliseret af SFA-89 2016
ISBN 9788771940817

Blandt alle Nutidens politiske Partier er Socialdemokratiet det eneste, hvis Program peger ud over det bestaaende Samfunds Grænser. Og der er to Ord, hvormed denne Særstilling betegnes, to Ord, der skinner og smælder som røde Faner i skarp Vind: „Den sociale Revolution" og „Den socialistiske Fremtidsstat".

Socialdemokratiets Program.

De andre Partier kan være mere eller mindre vidtgaaende i deres Fordringer. De kan kræve Reformer af forskellig Art, en ny Fordeling af den politiske Magt, af de borgerlige Rettigheder, af den økonomiske Adkomst, en Forskydning af Mit og Dit imellem de forskellige Samfundslag — men alt paa det givne Grundlag. I Socialdemokratiets Program træffer man ligeledes en Række Reformkrav, der kan virkeliggøres indenfor det herskende Samfunds Rammer. Men man træffer tillige — i Spidsen for Programmet og som dets Hovedpunkt — Kravet om et helt nyt System for Mit og Dit, om en socialistisk Stat eller rigtigere et socialdemokratisk Samfund, et System, der kun kan føres ud i Livet under Samfunds- og Ejendomsforhold, som ikke er gradsforskellige,

men væsensforskellige fra de nuværende. En saadan radikal Omdannelse af Samfundstilstandene er det **Maal**, Socialdemokratiet planmæssig stræber frem imod, og dette er det revolutionære Element i den moderne Arbejderbevægelse.

Thi den Proces, hvorigennem der kan bygges Bro fra Nutidens kapitalistiske Samfund til et fremtidigt socialistisk, kan kun betegnes ved det ene Ord Revolution. Det er et Ord, der kan tydes paa forskellig Maade, og hvortil der kan knyttes de mest forskelligartede Forestillinger, helt ud til det bloddryppende. Man maa da først gøre sig klart, hvorledes det i denne Sammenhæng skal opfattes.

Hvad er en Revolution?

Socialdemokratiet forstaar ved en social Revolution den Omvæltning, der finder Sted i hele det politiske og juridiske System, naar hidtil undertrykte Klasser i Samfundet har naaet en saadan Styrke, at de ikke længere kan finde sig tilrette under de gamle **Tilstande**. Igennem en jævn og langvarig Udvikling er der groet nye Kræfter frem, hvis Interesser ligger i Strid med de bestaaende Samfundsforhold, og Spændingen er omsider naaet det Punkt, hvor de maa sprænge de gamle Former og skabe nye, indenfor hvilke de har Plads til at røre sig og føre Udviklingen videre frem.

Maaden, hvorpaa en saadan Revolution finder Sted, kan være yderst forskellig. Den kan kræve en lang Aarrække, og den kan fuldbyrdes paa en eneste **Dag**. Den kan ske gennem vilde Optrin, og den kan foregaa saadan,

at en overfladisk Iagttager ikke ser noget usædvanligt. De ydre Former er det tilfældige; de afhænger af de særlige Forhold. Gadeopløb, Barrikadekampe og blodige Sammenstød var det naturlige, saalængé de revolutionære Folkemasser savnede Organisation og politisk Repræsentation; der var ingen anden Maade, hvorpaa de kunde give deres Krav Eftertryk. I Nutidens Kulturstater er de revolutionære Lag af Befolkningen i Besiddelse af ganske andre Kampmidler, og man kan vistnok med ret stor Sikkerhed gaa ud fra, at den ældre Tids Kampmaade hører Historien til og ikke i Fremtidens Revolutioner vil komme til at spille nogen virkelig Rolle.

Den franske Revolution.

Et tydeligt og storslaaet Eksempel paa et saadant revolutionært Gennembrud finder man i den franske Revolution i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Det var en social Revolution i udpræget Skikkelse, der her gik for sig. Forud var gaaet den franske Pengeadels aarhundredlange Udvikling; der havde rejst sig et Bourgeoisi, og det var naaet til en Grad at Betydning og faktisk Indflydelse, der ikke længere lod sig forene med de gamle Samfundsforhold. Alle de mange Rester fra Middelalderens Lenssamfund maatte ryddes af Vejen, for at det kunde udfolde sig. Og det revolutionære Bourgeoisi benyttede sig af Paris's Proletarer som Kanonføde i Kampen mod de herskende Stænder. „Frihed, Lighed og Broderskab" var den Frase, hvormed det ildnede dem op, saalænge det havde Brug for dem; men hvor liden Alvor der var heri, viste sig,

da man i Forfatningen af 1791 udelukkede fra Valgretten „enhver, der arbejdede for Løn". Saaledes skabte det franske Bourgeoisi et Samfund, der var formet over dets Interesser. Men Centrum i hele denne Revolution, det Punkt, hvor man møder de revolutionære Kræfter i deres mest fortættede Form, var ikke noget af de mange voldsomme Gadeoptrin; det var det berømte Møde Natten efter den 4. Avgust 1789, da Nationalforsamlingen med ét Strøg udslettede Livegenskabet og Hoveriet, Tienden og Adelens Skattefrihed, Lavsvæsenet og alle de andre Levninger af det fevdale Stændersamfund. Ved denne Lejlighed kom Adelen og Gejstligheden selv den nye Tid imøde og bragte ét for ét af deres gamle Privilegier til Offerbaalet. Men de gjorde det ikke i nogen sentimental Rus af Friheds- og Lighedsbegejstring; de gjorde det under Pres af den i høj Grad nøgterne Fornemmelse at have Kniven paa Struben.

Revolution og Evolution.

Naar man forstaar Begrebet Revolution paa denne Maade — og det er den eneste, der i denne Forbindelse er berettiget, — vilde det være mere end urimeligt at stille Revolutionen op som en Modsætning til Evolutionen, Udviklingen. De staar ikke i Modsætningsforhold; de betinger tværtimod hinanden som Aarsag og Virkning. Revolutionen træder ind som Slutpunktet paa én Udviklingsrække og samtidig som Udgangspunktet for en ny. Den er paa Samfundslivets Omraade et Sidestykke til, hvad paa Naturlivets Omraade Vaarbrudet

er, naar Spirerne bryder igennem Jordskorpen og Knopperne sprænger Svøbet.

Den revolutionære Kraft er Klassemodsætningerne.

For at danne sig et Billede af den sociale Revolution, vi gaar imøde, og de Tilstande, den vil drage efter sig, gælder det da først om at lære de revolutionære Spirer at kende, som gror i det nuværende Samfund. Man maa forstaa, hvilke Klasser det rummer, i hvilken Retning de udvikler sig, hvilke Interesser der bevæger dem, og paa hvilke Maader de staar i Modsætning til hverandre. Thi af Brydningen imellem dem fremgaar Revolutionen. Klassemodsætningerne udløser sig i Klassekampe, og Klassekampene er den drivende Kraft i Historien. Klasserne begrænses efter deres økonomiske Stilling, og deres Handlen bestemmes efter deres økonomiske Interessér. Det enkelte Individ staar altid til en vis Grad frit; han kan sætte sig ud over sin Klasses Interessekreds; der er her ikke Tale om Viljens Frihed eller Ufrihed i filosofisk Forstand. Men ligesom Statistiken, trods de tusinde personlige Hensyn, som i hvert enkelt Tilfælde gør sig gældende, dog fra Aar til Aar finder en næsten fuldstændig Regelmæssighed i alle mulige Forhold, paa samme Maade er det ogsaa her faste og ubrydelige Love, som hersker. I det lange Løb og i det store Hele bevæger hver enkelt Klasse sig altid i den Retning, hvori dens Klasseinteresser peger. Dens Tankegang, dens Politik, dens Holdning overfor alle offentlige Spørgsmaal kan altid spores tilbage som et bevidst eller ubevidst Udslag af dens hele øko-

nomiske og sociale Stilling. Naar de danske Bønder gennemgaaende er frihandelsvenlige, da er dette ingenlunde noget Udslag af ideelle Bevæggrunde; det har sin Aarsag i det rent materielle Forhold, at en Korntold vilde ruinere det store Flertal af dem. Og omvendt tegner de danske Godsejeres Klasseinteresser sig i deres vaagnende Begærlighed efter en Told paa Landbrugsprodukter; thi for dem vilde den betyde økonomisk Fordel.

I det moderne Samfund er Klassedelingen i høj Grad simpel og gennemsigtig. Den herskende Magt er Kapitalen, den Rigdom, der af sin Besidder anvendes til at skabe ham ny Rigdom igennem Udbytningen af andre Menneskers Arbejdskraft. Det skarpe Skel er Modsætningen mellem Bourgeoisi og Proletariat, mellem dem, der udbytter ved Hjælp af Kapitalen, og dem, der udbyttes af den. Og hvad der opløser Samfundet i disse to Dele, er den kapitalistiske Udbytningsproces.

Udbytning.

Udbytning har fundet Sted ogsaa under de ældre Samfundstilstande, Historien kender. Slaveejeren udbyttede Slaverne, Godsejeren de hørige Bønder. Men Kapitalen har skabt sig sin egen **Udbytningsform**, der er nøje tilpasset efter dens særlige Væsen. Det ejendommelige er, at alt tilsyneladende foregaar i den **fuld**stændigste Frihed; der er ikke Tale om nogen ydre Tvang; den fattigste Arbejder er efter Lovene ligesaa fri en Mand som den rigeste Kapitalist; Udbytningsprocessen kommer i Stand véd frivillig Overenskomst imellem dem. Begge trænger de til hinanden. Kapitalisten

kan ikke gøre sin Kapital frugtbringende uden i Forbindelse med Arbejderens Arbejdskraft; Arbejderen kan ikke skaffe sig Udbytte af sin Arbejdskraft uden i Forbindelse med de Arbejdsmidler, som Kapitalisten raader over. De mødes da ganske naturlig og indgaar en Arbejdskontrakt; Kapitalisten køber Arbejderens Arbejdskraft i et vist Antal **Timer** om Dagen for en vis Pris, enten saa og saa mange Øre i Timen (Timeløn) eller saa og saa mange Øre for et bestemt Arbejdes Udførelse (Stykløn). Den menneskelige Arbejdskraft bliver en Vare, der er Genstand for Omsætning mellem Køber og Sælger.

Hvorledes Arbejdslønnen bestemmes.

Prisen paa Varen Arbejdskraft er vekslende; den bestemmes i hvert enkelt Tilfælde, ligesom Prisen paa enhver anden Vare, ved Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel. Er der meget Arbejde at udføre, men kun faa Arbejdere, som tilbyder sig, vil Lønnen have Tilbøjelighed til at stige; er det omvendte Tilfældet, vil den have Tilbøjelighed til at synke. Men der er to Grænser, indenfor hvilke Arbejdslønnen **under** normale Forhold altid vil bevæge sig. Den kan ikke i Længden holde sig saa lavt, at Arbejderklassen ikke ved den er i Stand til at holde Livet oppe og at forplante Slægten. Thi hvor det sker, hvor Hovedmassen af Arbejderbefolkningen er bragt ned paa de absolute Sultekaar, dér vil voksende Sygelighed og Dødelighed hurtig gøre lyst i dens Rækker; Tilbudet af Arbejdskraft vil synke og Lønnen derved paany drives i Vejret. Men den kan heller ikke i

Længden holde sig saa højt, at den dækker hele den Værdi, som Arbejderne ved deres Arbejde frembringer. Thi hvis det skete, vilde der ikke blive nogen Gevinst til Kapitalisterne, og da de kun lader Arbejdet udføre for Gevinstens Skyld, vilde de indskrænke Produktionen, og den synkende Efterspørgsel efter Arbejdskraft vilde atter sænke Lønnen.

Værdi og Merværdi.

Under normale Forhold vil saaledes Arbejderne ikke faa det fulde Udbytte af det Arbejde, de præsterer; Kapitalen beslaglægger en Del af det. Naar de **Raastoffer,** der indgaar i Arbejdet, i Forening med Sliddet paa Redskaber og Bygninger, Udgifterne til Belysning, Opvarmning, Administration og deslige repræsenterer en samlet Sum af en vis Størrelse, medens det færdige Produkt kan sælges paa Markedet for en Pris, der er et vist Antal Kroner højere, da er denne Forskel et Udtryk for den nye Værdi, Arbejderne har frembragt. I de enkelte Tilfælde kan ganske vist Markedskonjunkturerne eller de skiftende Moder bringe Misforhold mellem den virkelige Værdi og Prisen; men i det store Gennemsnit vil under fri Konkurrence Prisen være i Overensstemmelse med det Arbejde, der er nedlagt i Varen; tager det dobbelt saa lang Tid at lave et Par Støvler som et Par Sko, vil de ogsaa i Almindelighed koste dobbelt saa meget. Men af den Værdi, der saaledes bliver til igennem det menneskelige Arbejde, gaar en Del, og ofte den største, til Kapitalen, — til Driftens Udvidelse, til Anbringelse paa andre Felter, til Kapitalistens personlige Forbrug. Dette